

— *quelque chose de Nietzsche, — quelque chose de Rimbaud, — certains effets dus à la fréquentation des peintres, et parfois le ton des publications scientifiques, — le tout parfumé d'un je ne sais quoi de britannique difficile à doser!*

Opis nas začuđuje. Barem na području likovne umjetnosti desetljeće prije prvog svjetskog rata ukazuje nam se kao herojska epoha moderne, fovizma, kubizma, Plavog Jahača — u ovom vremenu nastaju odlučujuće novine slikarstva 20-oga stoljeća. Ništa od toga ne dopijeva u pogled teoretičara, on izgleda kao zaslijepljen površinom razbijenom u tisuće krhotina. Ako su misliocu Valérijeva senzibiliteta i pronicateljske sposobnosti mogli promaći tako značajni fenomeni njegove suvremenosti, tada ne možemo odbaciti pomisao da bi nas moglo zadesiti nešto slično. Možda mi, zaslijepljeni velikofornatnim tablama »novih divljih«, ne vidimo epohalnu umjetnost našeg vremena. I Bermanova bojazan da bi univerzalno estetiziranje svakodnevlja moglo voditi tomu da izvan umjetnosti naposljetku nema više ničega i da ona time nestaje, može se lišiti dramatičnosti pogledom na Beuysa. Nema sumnje, Beuys je sebe izručio medijima. I onaj tko je daleko od avangardističke umjetnosti primijetio je muškarca s pustanim šeširom i bio spreman, ako ustreba, iznijeti o njemu mišljenje. Njegovi su radovi ipak ostali ezoterični, nepristupačni i onima koji su pokušali slijediti autorove samokomentare. Ako se popularnost i ezoterika na taj način ukrštaju, moći će se prihvatiti da će umjetnost ostati sposobna izvršiti onaj pokret razgraničenja koji joj dopušta da nasuprot svijetu svakodnevlja pristupi kao nečemu nasuprot. Način na koji Beuys, djelujući s nesigurno postavljene granice umjetnosti i ne-umjetnosti, prihvaća avangardistički projekt ukidanja umjetnosti i ujedno ga uvijek nanovo opoziva, pokazuje da je praksa umjetnika ispred opravdanih strahova teoretičara. Dok mi još bojašljivo formuliramo pitanje, odgovor je već odavna naden: samo, mi ga ne vidimo. Da bismo ga ipak mogli vidjeti u svoj njegovoj jasnoći, tomu je bila potrebna Beuysova smrt.

s njemačkog:
Aida BAGIC

- 1 To vrijedi i za tezu J. baudrillarda o nestajanju suprotnosti privida i biti u korist univerzaliziranja simulakruma (*L'Eschange symbolique et la mort*, Paris 1976; Kap. II: »L'Ordre des simulacres«). Baudrillardova vlastita refleksija pretpostavlja baš onu razinu koja ne bi bila privid i čije nastajanje on tvrdi.
- 2 Usp. H. Böhlinger, »Postmodernität...«, u: isti autor, *Begriffsfelder. Von der Philosophie zur Kunst*, Berlin 1985, str. 55—61, ovdje: str. 60.
- 3 Usp. J. Hambremas, »Die Moderne — ein unvollendetes Projekt«, u: isti autor *Kleine politische Schriften I—IV*, Frankfurt a. M. 1981, str. 450.
- 4 Usp. F. Fehér, »What is beyond Art. On the Theories of Post-Modernity«, u: *Theisis Eleven* Nr. 5/6 (1982), str. 5—19.
- U vezi s ovim treba spomenuti i R. Bubnera koji pod naslovom *Moderne Ersatzfunktionen des Ästhetischen* polemizira, između ostalog, protiv avangardističke predodžbe o prisutnosti kreativnosti u svakom čovjeku, samo što okolnosti sprečavaju većinu u tome da je razvija. (Usp. početak Bretonova *Premier Manifeste du surréalisme*): »Proslavljeni umjetnik, čija su istaknuta djela snabdjevena pohvalama, uvjerava nas da smo svi mi rođeni za umjetnika, čak i kad nam mora ostati uskraćen isti uspjeh.« Ne može se prečuti aluzija na Josepha Beuysa (u: *Merkur* Nr. 444, februar 1986, str. 91—107, ovdje: str. 95).
- 5 Iako razlikovanje između legaliteta i moraliteta shvaća kao nešto fundamentalno za modernu ustavnu državu i stoga posve neopozivo, U. K. Preuss se također, u pogledu svjetskohistorijskih nove situacije koja sasvim zabranjuje rat, osjeća primoranim razmisliti o nužnosti »re-integracije politike i morala« (*Politische Verantwortung und Bürgerloyalität* Frankfurt, a. M. 1984, str. 38 i str. 211; usp. i str. 22f.).
- 6 J. Beuys, *dank an Wilhelm Lehbruck*, tiskano u: taz, 27. 1. 86, str. 2
- 7 J. Beuys, *Zeichnungen ...*, Ausstellung Nationalgalerie Berlin..., München 1979, str. 31.
- 8 Citirano u: *Der Hang zum Gesamtkunstwerk ...* Ausstellung Kunsthau Zürich... Aarau/Frankfurt a. M. 1983, str. 424.
- 9 Caroline Tisdall, *Joseph Beuys*, New York: The Solomon R. Guggenheim Foundation 1979, str. 120; nadalje skraćeno: JB.
- 10 P. Valéry, *Ceuvres*, izdavač J. Hytier (Bibl. de la Pléiade), Bd. I, Paris 1957, str. 992.

* Andreas Kilb, »Die allegorische Phantasie. Zur Ästhetik der Postmoderne«, objavljeno u istoj knjizi, str. 84-113.

** Russell A. Berman, »Konsungsgesellschaft, Das Erbe der Avantgarde und die Falsche Aufhebung der ästhetischen Autonomie« i Ferenc Fehér, »Der Pyrrrhussieg der Kunst im Kampf um ihre Befreiung, Bemerkungen zum postmodernem Intermezzo«, objavljeno u istoj knjizi, str. 56-71 ili 43-33.

** Pri upotrebi masti prvotna mi je namjera bila potaknuti diskusiju. Gipkost materijala privukla me naročito svojim reakcijama na promjene temperature. To je gipkost psihološki djelotovrna — ljudi instinktivno osjećaju da je u odnosu s unutarnjim procesima i osjećajima. Htio sam diskusiju o potencijalu skulpture i kulture, njihovu značenju, o tome što je jezik, što su ljudska produkcija i kreativnost. Stoga sam prihvatio ekstremnu poziciju u skulpturi i materijal koji je u punom smislu temeljan za život i nije vezan uz umjetnost.

Ove gomile pusta... su agregati, a bakarne ploče provodnici.
U jednoj knjizi iz te epohe, i to ne jednoj od najprosjecnijih, nalazimo bez ikakva napora: utjecaj ruskog baleta, malo Paskalova turboznog stila, mnogo impresija gonkurovskog tipa, nešto Nietzschea, nešto Rimbauda, neki efekti koje zahvaljuje druženju sa slikarima, i ponekad ton znanstvenih publikacija — a sve to začinjeno nečim britanskim čemu je teško odrediti mjeru.

nestvaran izlet s rosom l.

steffan mensching

STEFFAN MENSCHING

1958. rođen u Berlinu (Istočnom)
otac inženjer kemije, majka stručni saradnik
1977. maturirao
zatim Radio-Berlin International
1978. jedan semestar žurnalistike u Leipzigu
1979. redakcijski suradnik časopisa »Temperamente«

Od 1980. izvanredno studira teoriju kulture/estetiku na Humboldtovu sveučilištu u Berlinu

Koautor i glumac u poetskom teatru »Karls Enkel«
1978. Johannes—R.—Becher—Diploma.
1979. Poesiealbum.
1984. debitantska nagrada Saveza pisaca.
Pjesme objavljivao u antologijama i časopisima.
(B.C.)

NESTVARAN IZLET S ROSOM L.

Otišli smo, iznenada, za ljubav
Vijenaca i zimskih bajki,
Iz bučnih gradskih ulica
U Poljsku u polja pšenice.
A ti, prijateljice, posve si drugačija
Nego što sam zamišljao.
Bacila si cipele, one čvrste,
Nehajno u mutnu rijeku.
Bacio sam za njima tvoju sliku i gledao te
Bosonogu u mraku. — Crven je poput zastave —
Viknuo sam, da bih ti se svidio, u nebo
Koje se, kao i moj pogled, prostiralo sivo.
— Zar nemate još neke druge oči — upitala si —
Boje dječjih usta, večernjeg rumenila, jagoda? —
Stavio sam ti vijenac od klasja u kosu,
Nikakav zaboravljiv lovor s groba.
A suha je bila zemlja, odjeća, koža,
Samo su se ptice prestrašile i odletjele.
— Moje najunutrašnjije ja — rekla si — više pripada sjenicama
nego drugovima. — Tada mi je donja vilica
kliznula na prsa. — No, zar ne slutiš skoru izdaju.
Sigurno ću umrijeti na pošti
u nekoj uličnoj borbi ili u kaznenom zavodu. —
A ruka koja te je učinila gluhom
To su moje usne, padamo na tlo,
Poput žita što se povija na vjetru
I tek što su negdje zaurale sirene i pucnjevi
Već si potrčala naprijed
Hramljući, gola, viknuo sam pozdravljajući te
I bojao sam se da ćeš umrijeti, i bojao sam se
Da ćeš živjeti i skočiti sam, a moja se noga
Saplela o mramor, traku i ljljane.

MOJ TRGOVAC UGLJENOM VOZI TATRU

Crn kao gavran kotrlja se mimo mene. Pokatkad mu
Poželim mahnuti
Zastavicom. Tako sam kao dijete učio.
Ali on bi to mogao krivo shvatiti
Možda. A tko zna kako će oštra biti
Zima u vremenu koje dolazi.

U KASNO LJETO

Kupati se u kasno ljeto, izroniti iz valova
S prijateljima. Na obali drveće, požutjelo, govori
Samo sebi. A ulje je zločin
Koji gutam. Voda je do grla, dodirujem ti
Grudi i tonem na dno, tamo
Leže skroviti kosturi, stepenice
Za kasnorodene noge. Nemajući puno obzira, pažljivo
Plivam u krug, u sredini
Zone od tri milje bio bih isto tako mudar. Lomim
Plivan u krug, u sredini
Zone od tri milje bio bih isto tako mudar. Lomim
Zglobove, utapam se na klasičan način. Ali to nije
Tako jednostavno. Ni bog, ni car, niti
Spasilac, nitko ne spašava. Tako mi prolazi vrijeme. Gdje je
Čep u blatu epohalne kade. Ja
nisam

Riba, niti sam naravno podmornica. O
Kako veslam, plovim, pijem i plutam
Bezumno izbija znoj na kožu, to ishlapljuje
Nečist, prije no što dođe željezna jesen
A sunce nam škrto obasjava glave.

WORLD TIME TABLE

Moja je ljubav žalosna
jer je vjerna.
René Char

Srebrna ribica u konačnom križu
Prozora: Pan American DC-10
Pliva iznad krova
Bez mene! Podimo zajedno! Žmirkava svjetla
Pod krilima.
Podimo zajedno! Ali ja ostajem. I neću
U pariškoj svitanje
Kašljući otviriti jutarnje novine
U nekom čuvenom bistrou
Na bulevaru Saint-Michel.
Gledam u nebo,
Tamno je kao još nerodena usta,

O, nebo, govorim, ja ne padam na koljena
U super-marketu punom jagoda
Niti u Pradu,
Niti u Britanskom muzeju, niti u Louvreu, niti me
Car Hirohito

Pozvao na doručak, niti sam
Umiješan u međunarodne
Poslove, niti ću u 7 sati biti slučajno

Ubijen u Guatemala-Cityju,
Kad me čistači bučno istresu iz sna
Buditi ću se kao i uvijek
Kraj tebe, a ne okamenjen u nekom jazz klubu
U Harlemu, niti ću pasti u
Rijeku Hudson, pogledam na zemlju,
Tamna usta što ližu krv
O zemljo, govorim, bez putnice, kako i jesam,
Nemam kartu ni za jedan let,
Ne čekam u tranzitu da se razidu
Polja magle, moga imena
Nema na listama putnika, moj kofer
Prašnjav u zidnom ormaru
Ne otima me nitko, ležim upleten

U tvoju crnu kosu
Pod maramom neba pokrpanom
Kratkim vijestima, raskidanom bombarderima,
Upravljam tobom, tvojim ramenima,
kao biciklom

Od stakla. Podimo zajedno! Mene ništa
Ne drži, samo ti i to što
Ne smijem otići
Niti mogu iz svoje svijetu otvorene kože.
Držim se još i tebe držim
Visoko iznad glave, kolebljiv, podatan
Poput svježe otisnutog plana leta
Tvojih bokova. Neka nova linija! Kao da te
Nikad vidio nisam, gledam te,
Tamu tvojih lakootvorenih usta.
O ti, govorim, ti
Sunce, Mjeseče i Zemljo i sve druge
Nepoznate zvijezde
Prema kojima pružam ruku, baš
Kao prema jabuci.

s njemačkog: Eduard POPOVIĆ

otići ću u sečuan da tamo umrem s pandama

delimir rešicki

OTIĆI ĆU U SEČUAN DA TAMO UMREM S PANDAMA

otići ću u sečuan.
svakoga jutro s nekim nepoznatim umorom na koži
probudi se sunce i onda odmah potom sruši u
žuto, u žuto, jantarno more.
otići ću u sečuan
leći u vlažan barut proljetne šume i tamo biti
tamo se skrivi.
probudit ću se svakih 365 godina i gledat
kako mi paprat iz trbuha raste pravo k tebi gore, gore
o mao, mao
ti sada sjediš na visokome oblaku i
sipas zlatnu rižu na sečuan.
rekao si mi
da ću kad odrastem biti nosač aviona!
tvoja je koža bila hladan porculan o koga sam
prislanjao svoje lice.
pod čelom mi je bila instalirana mala metalna pločica.
nisam znao čemu služi ali
za ljetnih vrućina koje nisu dolazile niotkud
padao sam i puzao
usijan metal pod čelom topio mi je kosti, mozak, sve.
pedale su mi se maglile pod nogama i
nisam više mogao k njoj
na drugu stranu šangajja
iako sam za to imao žeton
nisam je mogao ljubiti i gledati
i zato sada slijep i sam idem u sečuan
da tamo umrem s pandama.

DAS LIED VON EINSAMEN MAEDCHEN

urednici glazbenih programa
bezočna su i ušaćena banda
songbreakeri
jedu detergent, lete i mrijeste se u mitezerima
tu organiziraju trominutnu anatomsku obuku
manevre, udar, miting, kurs
tampon solfegia u malaričnom međunožju panonije
kolektivnu prehranu i pobunu
koja se neprestano odgoda.
što učiniti s tolikim miljama
upropaštene magnetofonske vrpce?
čuti je iznova?
zakopati pa neka bude
gregorijanski koral, ta
crna tvoja katolička kosa, mir,
sarkom
sol koju mrtvo more ostavlja na rubu svakoga kovčega
da koža?
zaviti njome sve bolesne koji spavaju uokolo farme?
zaviti njome sve bolesne
koji spavaju uokolo farme?
jesam li ja uistinu ušamljena djevojka?

zašto inače morfij
na polici
iza lokota
lista svake večeri
svoj raskvašeni foto album:
njegovi kapci
tamna, glatka površina velike vode
preko koje trčim svake večeri kada padamo u grad.

osviješteni, onesvijestite se.
ne jebem se s mladim
ozbiljnim ljudima
koji u diplomat-tašnama
nose stručke prezervativa.

nema se kuda u malim gradovima na sjeveru
kada tiho na koži gori sveti adolescentski gral.
flamenco je loša mimikrija snošaja
kastanjete udaraju kao elzet brave
ritmične bas papuče uljudnoga građanskoga mainstreama
ne mogu zaustaviti strvinare
koji u spavačoj sobi svakoga roditelja
kopaju zadnje božje zalogaje.

u zimskoj luci, laguni
mladi se parovi prevrću u postelji od maka
vruće se injekcije mogu kupiti u svakom kiosku
ti si zombie, ja sam dance.
gledala sam toga ljeta more
ogroman meteor pao je jedne večeri daleko u topli
uspavani ocean
pogledala sam taj tren svoje ruke i vidjela christu
više nisam bila mlada na način
brze, jednostavne smrti.

mi nećemo nikada zajedno
putovati kroz tunel
tampe milosrdne gaze
platane suzavca
pravo u toplu grčku prašinu
da tamo zauvijek
umorimo svoj sluh
legnemo u nedogledna polja
slušati kako s usana kupina
polagano kaplje
prohladna večernja molitva
kao mrtvo jedro na tvoje lice, sestru od
sjenki
tlo električne helade.

smrt je samo kratkoročna amnestija
samsara i njeni žbiri, detant
promjer zjenice kada se širom otvore oči u
snježnom kavezu.

vjetar danas dolazi s mora.
psi na obali jedu jednu veliku, zaspalu, preneraženu
morsku zvijezdu.

ona od toga podrhtava i svršava u milijunima
orgazama rasprostranjenih po mesu koje umire.
palach je samog dječak koji se igra sa žigicama:

oil on canaves.